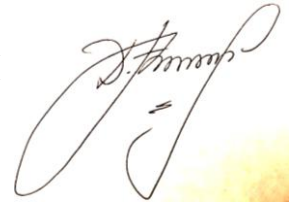

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

МИХАЙЛИК ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 343.81

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ СУДУ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ
ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Ірпінь – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі оперативно-розшукової діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

доктор юридичних наук,
заслужений юрист України

Тагієв Садіг Рза Огли,
голова Апеляційного суду
Чернігівської області (у відставці)

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Кучинська Оксана Петрівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри правосуддя

кандидат юридичних наук

Шевчишен Артем Вікторович,
Національна поліція України,
заступник начальника відділу управління
розслідування корупційних злочинів
Головного слідчого управління

Захист відбудеться «10» листопада 2018 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.03 в Університеті державної фіскальної служби України за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

Автореферат розіслано «09» жовтня 2018 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Грицюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В останні роки юридична наука і правотворчість не можуть дійти консенсусу щодо концептуальних положень кримінально-виконавчого процесу України. Зокрема, щодо поняття процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі, його правового регулювання, правового статусу, повноважень та взаємодії суду з іншими суб'єктами при реалізації кримінально-виконавчого процесу, способів реалізації процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі України.

Складність реалізації зазначених завдань обумовлена наявністю встановлених законом обмежень прав та свобод засуджених у період відбування покарання та вчинення в місцях позбавлення волі ними нових кримінальних правопорушень.

Зазначені проблеми не можуть бути вирішені без ґрунтовного аналізу наявної теорії і практики з вищевказаних питань та розробки пропозицій щодо удосконалення правового регулювання і практики застосування процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі України.

Однією з умов досягнення цілей процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі є його належне забезпечення на рівні міждисциплінарного підходу таких наук правового циклу, як кримінальне, кримінальне процесуальне і кримінально-виконавче право, об'єднані конституційними засадами здійснення правосуддя в Україні.

Станом на 1 березня 2018 р. у 148 установах Міністерства юстиції України у сфері виконання покарань та пробації трималося 69 тисяч 148 засуджених¹. Ураховуючи криміногенний склад осіб, які відбувають покарання у виправних колоніях Міністерства юстиції України, кримінально-виконавчий процес має базуватись на вироблених міжнародним співтовариством стандартах, забезпечувати реалізацію ряду таких завдань: надання засудженим можливості користуватися всіма правами людини та громадянина (з урахуванням визначених законом і встановлених вироком суду обмежень); гарантування поваги з боку держави законних інтересів засуджених, охорони їхніх прав та свобод; забезпечення необхідних умов для їхнього виправлення і ресоціалізації; реалізація права засуджених на соціальне забезпечення відповідно до законів України; сприяння соціальному та правовому захисту, забезпечення особистої безпеки засуджених.

Поставлені завдання можуть бути вирішені шляхом створення ефективного механізму реалізації законодавства, забезпечення відповідного рівня політичної і правової культури. Викладене свідчить про недостатність дослідження процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України як у теоретичній, так і практичній площині, що й обумовило вибір і актуальність теми дисертаційного дослідження.

---

¹ Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України : офіційний сайт Державної кримінально-виконавчої служби України. URL : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075> (дата звернення: 12.04.2018).

Дослідженню проблем процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: К. В. Антонова, Ю. В. Бауліна, О. М. Бандурки, І. Г. Богатирьова, В. Д. Берназа, В. І. Василичука, І. В. Грицюка, Ю. М. Грошевого, С. М. Гусарова, О. М. Джужі, Е. О. Дідоренка, О. Ф. Долженкова, А. М. Кислого, О. Г. Колба, О. І. Козаченка, О. П. Кучинської, В. В. Лисенка, Д. Й. Никифорчука, В. В. Ніколюка, Ю. Ю. Орлова, Д. П. Письменного, М. А. Погорецького, М. С. Пузирьова, В. П. Севостьянова, Є. Д. Скулиша, С. Р. Тагієва, О. Ю. Татарова, В. В. Топчія, В. М. Тертишника, В. Г. Уварова, С. І. Халимона, А. В. Шевчишена, В. В. Шендрика, М. Є. Шумила, В. М. Юрчишина та ін.

Наукові здобутки цих та деяких інших фахівців містять ряд системних положень і висновків, які прямо або опосередковано стосуються інституту процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі та створюють методологічні передумови для ефективного його дослідження у реаліях сьогодення. Однак нормативно-правовій базі реалізації процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі в існуючих дослідженнях приділено недостатню увагу, а це не сприяє усуненню прогалин у теоретичних та правових основах цього інституту в кримінально-виконавчому процесі України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015) та Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р), Пріоритетних напрямках розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; відповідає тематиці Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів та установ, що належать до сфери управління Міністерства юстиції України, на період 2013–2017 рр., затверджених наказом ДПтС України від 4 січня 2013 р. № 8/ОД–13, планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Харківського національного університету внутрішніх справ, зареєстрованих в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації на 2014–2018 рр. «Діяльність оперативних підрозділів органів внутрішніх справ із протидії злочинам» (№ ДР 0113U008187). Тема дисертації затверджена вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 2016 року (протокол № 3).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертації є вирішення конкретного наукового завдання щодо процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України, а також формування науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства та практики їхнього застосування.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі задачі:

- охарактеризувати стан наукового розроблення проблеми та методологію її дослідження;
- розкрити генезис становлення та розвитку процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі;
- з'ясувати зарубіжний досвід участі суду в реалізації кримінально-виконавчого процесу;
- сформулювати поняття процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі;
- визначити роль правового регулювання процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі;
- висвітлити роль правового статусу, повноваження та взаємодію суду з іншими суб'єктами при реалізації кримінально-виконавчого процесу;
- виокремити судовий контроль як спосіб реалізації процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі України;
- визначити шляхи удосконалення реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі;
- розробити пропозиції та рекомендації щодо удосконалення реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності суду та установ виконання покарань щодо запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень засудженими у місцях позбавлення волі.

Предметом дослідження – процесуальні дії суду в кримінально-виконавчому процесі України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових та спеціально наукових методів і підходів, що забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмета. З урахуванням специфіки теми, мети і задач дослідження використовувалися такі методи: *діалектичний* метод (дозволив розглянути усі питання теми в динаміці, виявити їхній взаємозв'язок і взаємозумовленість та сприяв розумінню об'єкта дослідження в частині поєднання потреб наукових досліджень і практики діяльності установ виконання покарань Міністерства юстиції України – підрозділи 1.1–1.3); *історико-правовий* метод (надав можливість дослідити стан наукової розробки проблеми та її методологічні засади і визначити генезис становлення та розвитку процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі – підрозділи 1.1, 1.2); *порівняльно-правовий* метод (використаний при дослідженні окремих положень зарубіжного досвіду участі суду в реалізації кримінально-виконавчого процесу – підрозділ 1.3); *формально-юридичний* метод (застосований при визначенні поняття процесуальні дії в кримінально-виконавчому процесі – підрозділ 2.1); *системно-структурний* і *функціональний* методи (дозволили розглянути правове регулювання процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі та висвітлити роль правового статусу, повноваження та взаємодію суду з іншими суб'єктами при реалізації кримінально-виконавчого процесу – підрозділи 2.2, 2.3); *статистичний* метод (використаний для підтвердження отриманих теоретичних

висновків даними аналізу офіційної статистики – підрозділи 3.1, 3.2); *соціологічний* метод (використаний при вивченні архівних кримінальних проваджень (справ), узагальненні результатів анкетування працівників установ виконання покарань Міністерства юстиції України – підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1), *логіко-юридичний* метод (надав можливість сформулювати пропозиції щодо вдосконалення організації процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі – підрозділ 3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти Міністерства юстиції України, матеріали архівних оперативно-розшукових справ та негласних слідчих (розшукових) дій Київської, Харківської, Сумської, Чернігівської областей (усього 130 ОРС); анкетування 250 практичних працівників, які брали участь у дослідженні; аналіз наукових публікацій, довідкових видань, статистичних даних місцевих та апеляційних судів, Міністерства юстиції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає як у постановці проблеми, так і способі її вирішення. За характером та змістом дисертаційна робота є першим комплексним науковим монографічним дослідженням процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора у розроблення зазначеної проблематики, є такі положення, висновки та пропозиції, зокрема:

вперше:

– проаналізовано генезис становлення та розвитку процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі, що дозволило виокремити сім періодів їхнього становлення та розвитку, зокрема: 1) дореформений (1550–1864 рр.); 2) імперський пореформений (1864–1917 рр.); 3) революційний та післяреволюційний (1917–1935 рр.); 4) репресивно-кризовий (1935–1960 рр.); 5) радянська модель реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі (1960–1991 рр.); б) трансформація радянської моделі реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі в національну модель періоду розбудови незалежності (1991–2012 рр.); 7) новітній (з 2012 р.);

– узагальнено зарубіжний досвід участі суду в реалізації кримінально-виконавчого процесу, за результатами чого в науковий обіг запроваджено три моделі діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі (пострадянська, романо-германська (континентальна), англо-американська) з формулюванням ознак кожної з них;

– доповнено загальними засадами кримінального провадження, результатом чого стало формулювання авторської пропозиції щодо доповнення ч. 1 ст. 7 КПК України новою засадою: «внутрішньодержавної та міжнародної взаємодії суду, сторін та учасників кримінального провадження для забезпечення реалізації завдань кримінального провадження»;

удосконалено:

– визначення поняття «міжнародне співробітництво під час кримінального

провадження», під яким варто розуміти засновану на міжнародному договорі України або на принципі взаємності взаємодію українських судів, прокурорів, органів досудового розслідування з відповідними компетентними органами і посадовими особами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань надання правової допомоги, видачі особи (екстрадиції) для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, перейняття кримінального провадження, здійснення екстрадиційної перевірки, екстрадиційного арешту, тимчасового арешту, тимчасової видачі у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку;

– чинне кримінальне, кримінальне процесуальне та кримінально-виконавче законодавство в частині регламентації основних міжгалузевих інститутів, що застосовуються при реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі;

– сформульовано науково обґрунтовані визначення таких понять: процесуальні дії, кримінально-виконавчий процес, процесуальні дії суду у кримінально-виконавчому процесі, судовий контроль як спосіб реалізації процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі;

дістало подальший розвиток:

– теорія кримінального процесу щодо категорій «виконання вироку» та «виконання покарання»;

– диференціація вироків на виправдувальний та обвинувальний. Зокрема, виокремлено змістовні ознаки та види обвинувального вироку;

– позиції вчених щодо класифікації питань, які вирішуються судом під час виконання вироків. Зокрема, вироблено авторський підхід до такої класифікації. Так, до першої групи питань належать питання, не пов'язані з реальним відбуванням покарання. До другої групи питань належать питання, пов'язані з фактом реального відбування покарання. Водночас у другій групі можна виділяти такі підгрупи: а) питання, які вирішуються судом в імперативному порядку (прийняття відповідного рішення є обов'язком суду); б) питання, які вирішуються судом у дискреційному порядку (прийняття відповідного рішення є правом, а не обов'язком суду); в) питання, які вирішуються судом як в імперативному, так і дискреційному порядку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані за результатами дослідження положення та висновки використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як матеріали для подальшої розробки загальних і спеціальних питань кримінального процесуального та кримінально-виконавчого права щодо процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України (акт впровадження у наукову діяльність Академії Державної пенітенціарної служби від 17 січня 2017 р.);

– *законотворчій діяльності* – для вдосконалення правових підстав суду у кримінально-виконавчому процесі, внесенні змін і доповнень до КПК України;

– *правозастосовній діяльності* – використання результатів, одержаних під час

дослідження, дасть змогу удосконалити практичну діяльність виправних колоній Міністерства юстиції України у сфері виконання покарань та пробації щодо проведення процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України (акт впровадження Центрального міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України від 12 жовтня 2017);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Кримінально-виконавче право», підготовці підручників і навчальних посібників (акт впровадження в освітній процес Університету державної фіскальної служби України від 14 лютого 2017 р. № 2).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі оперативного-розшукової діяльності Харківського національного університету внутрішніх справ. Результати дослідження були оприлюднені та доповідались на трьох міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах: «Актуальні проблеми модернізації законодавства та освіти в умовах євроінтеграційного поступу України» (м. Чернігів, 2016 р.), «Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика», (м. Дніпропетровськ, 2016 р.), «Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної наук» (м. Ірпінь, 2017 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладені у 8 наукових публікаціях, з яких 5 статей – у виданнях, що входять до переліку фахових, зокрема одна стаття – у науковому виданні іноземної держави, три публікації – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та круглих столів.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 260 сторінок, із них основного тексту – 204 сторінка, список використаних джерел – 29 сторінок (264 найменування) та 4 додатків на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, розкриваються стан її наукової розробленості та науково-теоретична основа, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами; визначаються об'єкт, предмет, мета, задачі та методи дослідження; висвітлюється наукова новизна, практичне значення отриманих результатів та форми їхньої апробації, зазначено структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Правова природа процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі» містить три підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукового розроблення проблеми та методологія її дослідження»* наведено всебічний аналіз наукових доробків вітчизняних і зарубіжних учених-процесуалістів, пенітенціаристів та криміналістів, що у підсумку дало можливість обґрунтувати науково-прикладну категорію процесуальної діяльності суду

у кримінально-виконавчому процесі. У такому разі правосуддя розуміється у широкому значенні, що підкреслює роль суду на всіх етапах реалізації кримінальної відповідальності – від призначення винному покарання на засадах справедливості, диференціації та індивідуалізації до звільнення від відбування покарання за колом підстав, що входять до повноважень суду (умовно-дострокове звільнення від відбування покарання; хвороба).

Виокремлено критерії обсягу та поліврегульованості міжгалузевих правовідносин, що дало підстави обґрунтувати правову категорію «процесуальні дії суду у кримінально-виконавчому процесі» як інститут права.

У підрозділі 1.2 *«Генезис становлення та розвитку процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі»* доведено, що урахування історичних тенденцій і сучасних реалій із предмета дослідження дає змогу виробити оптимальний механізм реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі.

Обґрунтовано, що генезис процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі потрібно більшою мірою пов'язувати не з історико-правовими засадами зародження й розвитку кримінально-виконавчої діяльності, а з появою суду «на арені» кримінально-виконавчого процесу, його тісної взаємодії із системою органів і установ виконання покарань Міністерства юстиції України.

У контексті проведеного історико-правового аналізу інституту процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі за основний критерій класифікації та розмежування періодів його становлення й розвитку взято, крім суспільно та юридично значущих подій, все-таки кримінальне процесуальне, а вже потім – кримінально-виконавче законодавство, враховуючи первинний характер першого щодо другого в розрізі предмета дослідження.

Виокремлено сім історичних періодів становлення та розвитку інституту процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі, зокрема: 1) дореформений (1550–1864 рр.); 2) імперський пореформений (1864–1917 рр.); 3) революційний та післяреволюційний (1917–1935 рр.); 4) репресивно-кризовий (1935–1960 рр.); 5) радянська модель реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі (1960–1991 рр.); 6) трансформація радянської моделі реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі в національну модель періоду розбудови незалежності (1991–2012 рр.); 7) новітній (з 2012 р.).

У підрозділі 1.3 *«Зарубіжний досвід участі суду в реалізації кримінально-виконавчого процесу»* обґрунтовано важливість використання у процесі дослідження порівняльно-правового (компаративного) методу.

Наголошено, що основним аргументом застосування компаративного методу в тій чи іншій галузі права є аналіз та зіставлення вітчизняного й зарубіжного досвіду з подальшим виробленням пропозицій щодо удосконалення законодавства і практики його застосування або організаційно-правових засад функціонування тієї чи іншої інституції.

Проведеним порівняльно-правовим (компаративним) аналізом встановлено, що

залежно від ряду чинників (належність тієї чи іншої держави до певної правової сім'ї, історико-правова традиція, різне функціональне призначення гілок влади тощо) законодавства зарубіжних країн передбачають різний порядок вирішення питань, що виникають під час виконання вироків. Подібні порядки за суб'єктно-процедурним критерієм диференційовано на три групи: 1) судовий порядок; 2) позасудовий порядок; 3) кримінально-виконавчий або комплексний порядок вирішення справ. Виокремлено три моделі діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі (пострадянська, романо-германська (континентальна), англо-американська) з формулюванням ознак кожної з них. За результатами проведеного дослідження встановлено, що Україна більшою мірою тяжіє до пострадянської моделі діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі із запозиченням окремих засад романо-германської (континентальної).

Розділ 2 «Правові та організаційні засади реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Поняття процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі»* за результатами аналізу норм КПК України, доктринальних положень вітчизняної й зарубіжної науки кримінального процесу вироблено авторську дефініцію «процесуальні дії», якою запропоновано доповнити ч. 1 ст. 3 КПК України.

З метою вироблення науково обґрунтованого визначення поняття «кримінально-виконавчий процес» проаналізовано сучасні позиції вітчизняних і зарубіжних учених на організацію процесу виконання та відбування покарань загалом та зміст діяльності органів і установ виконання покарань зокрема.

Виявлено плюралізм точок зору з приводу формулювання відповідного поняття. З'ясовано, що виявлені відмінності в розумінні єдиного процесу пояснюються різними критеріями, за якими визначають діяльність пенітенціарної системи. Так, одні дослідники як такий критерій називають мету й засоби її досягнення. У результаті виходить процес карально-виховний, виправно-каральний, виправно-виховний тощо. Інші дослідники виділяють тільки засоби досягнення мети. У такому випадку процес представляється як виховний, примусово-виховний, психолого-педагогічний, процес кримінально-виконавчого примусу. Також окремі дослідники віддають перевагу поєднанню двох складових мети кримінально-виконавчого законодавства (виправлення засуджених та запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами), обґрунтовуючи за цим критерієм таку категорію, як «виправно-запобіжний процес». Розгорнуто наукову дискусію навколо вказаних позицій із формулюванням авторської аргументації.

Зокрема, обґрунтовано, що категорії «кримінально-виконавчий процес» та «виправно-запобіжний процес» співвідносяться як матеріально-процесуальна форма та функціональний зміст. Крім того, за суб'єктним складом кримінально-виконавчий процес є ширшим за виправно-запобіжний процес. Якщо учасниками виправно-запобіжного процесу є органи й установи виконання покарань та засуджені, то суб'єктний склад кримінально-виконавчого процесу, крім перелічених учасників, включає також суд як правозастосовну інституцію, уповноважену вирішувати питання

під час виконання вироків.

Доведено, що процесуальні дії суду щодо вирішення питань, які виникають у процесі виконання вироку, потрібно співвідносити з категорією саме кримінально-виконавчого процесу, обґрунтувавши її як комплексний кримінально-виконавчий та кримінальний процесуальний інститут.

Сформульовано науково обґрунтоване визначення поняття «кримінально-виконавчий процес», під яким розуміється складний комплексний міжгалузевий процес, здійснюваний у межах кримінального, кримінально-виконавчого та кримінального процесуального законодавства, в організації якого беруть участь як різні структури Міністерства юстиції України з питань виконання кримінальних покарань та пробації, так і інші правоохоронні органи, суди, органи місцевого самоврядування та громадські організації.

З'ясовано, що участь суду у кримінально-виконавчому процесі найбільш яскраво виражається через такі концептуальні засади: 1) на стадії призначення покарання справедливо призначене покарання утворює міцну основу для його справедливого виконання. Втім не одним лише принципом справедливості має керуватися суд, визначаючи вид та міру покарання. Не менш важливими на цій стадії є принципи диференціації кримінальної відповідальності та індивідуалізації покарання; 2) на стадії кримінального провадження суд реалізовує не менш важливу функцію для подальшого кримінально-виконавчого процесу: визначає вид і тривалість запобіжного заходу, особливо у вигляді тримання під вартою. Сформульовано науково обґрунтоване визначення поняття «процесуальні дії суду у кримінально-виконавчому процесі».

У підрозділі 2.2 «Правове регулювання процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі» за результатами аналізу подій останніх двох десятиліть, стрімких змін векторів формування національної політики у сфері протидії злочинності (кримінально-правової, кримінальної процесуальної, кримінально-виконавчої) констатовано, що досі вітчизняна система кримінальної юстиції (у т. ч. кримінального провадження, судочинства й виконання покарань) переживає кризу. У зв'язку з цим на рівні як законодавчих ініціатив, верховної політичної волі й ініціатив громадського сектору вживаються активні спроби її подолати і вивести національну систему кримінальної юстиції на якісно новий рівень, що зробити без урахування досягнень теоретичної науки і законотворчої практики видається досить складним.

Наголошено, що досконале правове регулювання відповідної сфери правовідносин (а особливо якщо це міжгалузеве правове регулювання, яким і є, власне, інститут процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі) має бути поставлено на порядок денний у системі будь-яких реформ, що нині проводяться під егідою зацікавлених органів державної влади в Україні.

Зазначено, що поширення судової влади у формі судового контролю на стадії виконання та відбування покарань через внесені, згідно із Законом України від 07.09.2016 № 1491-VIII, зміни, зокрема включення у ч. 1 ст. 537 КПК України нових пунктів (13-1, 13-2, 13-3), збільшило обсяг питань, що розглядаються в стадії виконання вироку.

У підрозділі 2.3 «Правовий статус, повноваження та взаємодія суду з іншими суб'єктами при реалізації кримінально-виконавчого процесу» зазначено суди, уповноважені на вирішення питань, пов'язаних із виконанням вироку: місцевий суд, у межах територіальної юрисдикції якого засуджений відбуває покарання; місцевий суд, в межах територіальної юрисдикції якого виконується вирок; місцевий суд, у межах територіальної юрисдикції якого проживає засуджений; суд, який ухвалив вирок.

За результатами емпіричного дослідження з'ясовано ступінь поширеності питань, які вирішувалися судом під час виконання вироків, а саме: про відстрочку виконання вироку (п. 1 ч. 1 ст. 537) – 100 %; про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (п. 2 ч. 1 ст. 537) – 55,8 %; про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким (п. 3 ч. 1 ст. 537) – 31,7 %; про звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (п. 4 ч. 1 ст. 537) – 18,3 %; про направлення для відбування покарання жінок, звільнених від відбування покарання внаслідок їхньої вагітності або наявності дітей віком до трьох років (п. 5 ч. 1 ст. 537) – 11,7 %; про звільнення від покарання за хворобою (п. 6 ч. 1 ст. 537) – 54,2 %; про застосування до засуджених примусового лікування та його припинення (п. 7 ч. 1 ст. 537) – 14,2 %; про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вирокіом (п. 8 ч. 1 ст. 537) – 52,5 %; про звільнення від призначеного покарання з випробуванням після закінчення іспитового строку (п. 9 ч. 1 ст. 537) – 29,2 %; про заміну покарання відповідно до ч. 5 ст. 53, ч. 3 ст. 57, ч. 1 ст. 58, ч. 1 ст. 62 КК України (п. 10 ч. 1 ст. 537) – 15,8 %; про застосування покарання за наявності кількох вироків (п. 11 ч. 1 ст. 537) – 30,8 %; про тимчасове залишення засудженого у слідчому ізоляторі або переведення засудженого з арештного дому, виправного центру, дисциплінарного батальйону або колонії до слідчого ізолятора для проведення відповідних процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених іншою особою або цією самою особою, за які вона не була засуджена, чи у зв'язку з розглядом справи в суді (п. 12 ч. 1 ст. 537) – 7,5 %; про звільнення від покарання і пом'якшення покарання у випадках, передбачених ч. 2 і 3 ст. 74 КК України (п. 13 ч. 1 ст. 537) – 26,7 %; про оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності адміністрації установи виконання покарань (п. 13-1 ч. 1 ст. 537) – 4,2 %; про застосування заходу стягнення до осіб, позбавлених волі, у виді переведення засудженого до приміщення камерного типу (одиначної камери) (п. 13-2 ч. 1 ст. 537) – 5,8 %; про зміну обов'язків, покладених на засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням (п. 13-3 ч. 1 ст. 537) – 3,3 %; інші питання про будь-якого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку (п. 14 ч. 1 ст. 537) (зокрема, про зарахування досудового ув'язнення у строку відбуття покарання) – 2,5 %; про оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністрації установи попереднього ув'язнення (ч. 2 ст. 537) – 1,7 %.

На підставі аналізу положень КПК України виокремлено змістовні ознаки та види обвинувального вироку. Проведений аналіз 135 вироків, ухвалених судами першої інстанції Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Львівської, Одеської та Харківської областей за матеріалами кримінальних проваджень (упродовж 2013–

2017 рр.), виявив невтїшну тенденцію: чим тяжчим є злочин, тим менш суворим є призначене покарання в межах альтернативних і відносно визначених санкцій, і навпаки.

Сформульовано обґрунтовану пропозицію щодо доповнення ч. 1 ст. 536 КПК України, в частині визначення переліку покарань, покараннями у виді громадських робіт, службових обмежень для військовослужбовців.

Наведено теоретико-прикладну аргументацію до авторської пропозиції щодо зменшення максимальної тривалості відстрочки виконання вироку, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 536 КПК України, з 1 року до 6 місяців (яку підтримало 22,5 % суддів). Цей факт порівняного неприйняття практиками сформульованої новації пояснено браком інформаційної обізнаності суддів України щодо зарубіжного досвіду функціонування системи кримінальної юстиції, а також небажанням зменшувати обсяг дискреційних повноважень суддів.

Наголошено на необхідності розмежування юридично значимих термінів «припинення» відстрочки (є відносно позитивним явищем, наприклад, видужання особи, щодо якої первинно було застосовано відстрочку) та «скасування» відстрочки (у цей термін вкладаємо негативний зміст). Обґрунтовано, що юридичним фактом розмежування цих категорій є негативна посткримінальна поведінка (суб'єктивний чинник) та обставини об'єктивної дійсності. Доведено необхідність включення до чинного законодавства норм щодо скасування відстрочки виконання вироку (зокрема, у формі доповнення п. 2 ч. 1 ст. 536 КПК України).

На підставі аналізу відповідних положень КПК України (ч. 1 ст. 539) та КВК України (ч. 3 ст. 154) у зіставленні їх з відповідними нормами матеріального права (наприклад, ст. 81, 82 КК України), виділено ряд колізійних моментів, які порушують принципи рівності, справедливості й законності при реалізації кримінально-виконавчого процесу уповноваженими суб'єктами правозастосування, а саме: 1) суб'єктний склад осіб та органів і установ, які мають право ініціювати розгляд судом питань, визначених ст. 537 КПК України; 2) відсутність загальнонаціональної уніфікації щодо строків у праві.

Наголошено на взаємодії суду з органами й установами виконання покарань при реалізації кримінально-виконавчого процесу та виокремлено відповідні форми (повідомлення адміністрацією органу чи установи виконання покарань суду, який постановив вирок, про місце відбування покарання засудженого; підготовка адміністрацією матеріалів на засудженого щодо заміни покарання або звільнення від відбування покарання; узгодження з судом питання про застосування заходу стягнення до осіб, позбавлених волі, у виді переведення засудженого до приміщення камерного типу (одиначної камери); інші передбачені законом форми взаємодії).

Розділ 3 «Способи реалізації судом процесуальних дій в кримінально-виконавчому процесі України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Судовий контроль як спосіб реалізації процесуальних дій в кримінально-виконавчому процесі України» доведено, що завдяки судовому контролю як способу реалізації процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі України в

установах виконання покарань на професійному рівні проводитимуться розслідування кримінальних проваджень з приводу вчинення засудженими під час відбування покарання нових кримінальних правопорушень. Завдяки дослідженню судового контролю як способу реалізації процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі України визначено особливості процесуальних дій слідчого у процесі фіксації злочинів, вчинених в установах виконання покарань Міністерства юстиції України, з урахуванням положень сучасного кримінального процесуального законодавства.

Сформульовано поняття «судовий контроль як спосіб реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі», під яким запропоновано розуміти перевірку дотримання оперуповноваженими Державної кримінально-виконавчої служби України законності й обґрунтованості процесуальних дій при порушенні кримінального провадження щодо засуджених, які вчинили в місцях позбавлення волі кримінальні правопорушення, а також інші повноваження, передбачені законом.

У підрозділі 3.2 «Шляхи удосконалення як способ реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі» за результатами науково-теоретичного пошуку сформульовано наукову гіпотезу щодо впровадження до системи кримінальної юстиції України інституту пенітенціарних судів при місцевих судах за територіальним принципом розміщення органів і установ виконання покарань.

Зазначену пропозицію перевірено емпіричним шляхом через анкетування упродовж 2015–2017 рр. 120 суддів Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Львівської, Одеської та Харківської областей. Показник схвальних відповідей становив 26,7 %. Висловлено пропозицію щодо впровадження як пілотні проекти інституту пенітенціарних судів на базі судів Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Львівської, Одеської та Харківської областей. На підставі аналізу результатів анкетування суддів, наукових джерел, законодавчої бази, а також позитивного зарубіжного досвіду за відповідним напрямом запропоновано обсяг повноважень пенітенціарного судді.

Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства в частині питань, які вирішуються судом під час виконання вироків. Розроблено авторську класифікацію питань, які вирішуються судом під час виконання вироків.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання з питань розроблення теорії і практики процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України. Визначено їхні поняття, правову природу, генезис становлення та розвитку, правові та організаційні засади реалізації. Сформульовано обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства у цьому напрямі. Найбільш важливими є такі висновки і

пропозиції:

1. За результатами аналізу наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених з предмета дослідження сформульовано висновок, що нині на теренах вітчизняної й зарубіжної кримінальної процесуальної та кримінально-виконавчої науки відсутнє монографічне дослідження процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі, яке вирішувало б такі наукові задачі: 1) визначення понять «кримінально-виконавчий процес» та «процесуальні дії суду у кримінально-виконавчому процесі», їхньої правової природи; 2) розроблення класифікації процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі; 3) узагальнення механізму реалізації процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі; 4) вивчення історичних аспектів становлення інституту процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі, міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду в цій галузі.

2. Виокремлено сім історичних періодів становлення та розвитку інституту процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі: 1) дореформений (1550–1864 рр.); 2) імперський пореформений (1864–1917 рр.); 3) революційний та післяреволюційний (1917–1935 рр.); 4) репресивно-кризовий (1935–1960 рр.); 5) радянська модель реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі (1960–1991 рр.); 6) трансформація радянської моделі реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі в національну модель періоду розбудови незалежності (1991–2012 рр.); 7) новітній (з 2012 р.). Запропонована авторська періодизація дає змогу сформувати цілісну картину генезису становлення та розвитку інституту процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі на різних етапах розвитку кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, що у підсумку дає можливість національному законодавцю у відповідних галузевих нормах та інститутах сформулювати оптимальну модель досліджуваного інституту, урахувавши позитивні доробки історичного досвіду. Проведений історико-правовий аналіз предмета дослідження дав можливість установити, що роль суду історично поступово вийшла на один рівень із діяльністю органів і установ виконання покарань (цьому сприяло як законодавче закріплення системи виконання покарань і реформування системи судочинства з наданням суду правомочностей щодо участі у кримінально-виконавчому процесі), а на нинішньому етапі суд відіграє більшу, порівняно з названими пенітенціарними інституціями, роль при вирішенні ряду питань, пов'язаних зі зміною правового статусу засуджених, звільненні від відбування покарань, і загалом вирішенні інших питань під час виконання вироків.

3. За результатами аналізу зарубіжного досвіду виокремлено три моделі діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі: 1) пострадянська модель, для якої примітними є такі ознаки: а) належність суду до самостійної гілки державної влади; б) визначення на рівні кримінально-процесуальних законів (кодексів) самостійних розділів, присвячених виконанню судових рішень (звернення судового рішення до виконання; визначення кола питань, які вирішуються судом під час виконання вироків,

тощо); в) тісна взаємодія суду з органами і установами виконання покарань, регламентована нормами як кримінально-виконавчого, так і кримінально-процесуального законодавства; г) компетенція суду щодо «вирішення правової долі» особи після звільнення від відбування покарання (зняття судимості, встановлення адміністративного нагляду); 2) романо-германська (континентальна) модель. Зроблено висновок, що в межах діяльності судів загальної юрисдикції країн романо-германської (континентальної) правової сім'ї передбачено створення спеціальних підрозділів (палат або ж спеціальних посад), відповідальних виключно за вирішення питань під час виконання покарань, здійснення контролю за кримінально-виконавчим процесом, а також детально регламентовану взаємодію відповідних судових органів. Наголошено, що такі засади зарубіжного досвіду з проблематики дослідження необхідно враховувати при реалізації Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки; 3) англо-американська модель, яка в силу відсутності чіткого виокремлення стадії виконання вироків (дії суду щодо звернення до виконання вироку, який набрав законної сили, і розгляду питань, що виникають під час реалізації його приписів) характеризується відсутністю спеціалізованих інститутів на зразок пенітенціарного суду; разом з тим відмічається широке включення суду у кримінально-виконавчий процес за рахунок тісної взаємодії з пенітенціарними установами і службами пробації при реалізації процесуальних дій і прийнятті рішення щодо дострокового звільнення від відбування покарання, підготовці засудженого до звільнення, у т. ч. заходах постпенітенціарної адаптації.

За результатами проведеного порівняльно-правового аналізу діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі зарубіжних країн запропоновано напрями удосконалення КПК України, з урахуванням позитивного міжнародного досвіду: 1) за напрямом функціонування пострадянської моделі діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі: доповнення ч. 1 ст. 537 «Питання, які вирішуються судом під час виконання вироків» КПК України пунктами такого змісту: «про відшкодування шкоди реабілітованому, відновлення його трудових, пенсійних, житлових та інших прав»; «про здійснення міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях під час виконання вироків»; 2) за напрямом функціонування романо-германської (континентальної) моделі діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі: щодо впровадження у вітчизняний кримінальний процес інституту «пенітенціарного судді»; 3) за напрямом функціонування англо-американської моделі діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі: розширення засад діяльності суду щодо взаємодії з уповноваженими органами з питань пробації.

4. Сформульовано науково обґрунтоване визначення поняття «процесуальні дії суду у кримінально-виконавчому процесі» – це регламентовані кримінальним процесуальним та кримінально-виконавчим законодавством процедурні дії суду щодо вирішення питання про зміну правового статусу засудженого, звільнення від відбування покарання з підстав, віднесених до компетенції суду, обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, задоволення клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів щодо

засуджених (ув'язнених), а також вирішення інших процесуально значимих питань, що виникають у зв'язку з реалізацією кримінально-виконавчої (пенітенціарної) політики держави.

5. У рамках аналізу положень КПК України за напрямом дослідження серед іншого удосконалено теоретичні засади міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Як результат, сформульовано авторське визначення поняття «міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» – це заснована на міжнародному договорі України або на принципі взаємності взаємодія українських судів, прокурорів, органів досудового розслідування з відповідними компетентними органами і посадовими особами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань надання правової допомоги, видачі особи (екстрадиції) для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, перейняття кримінального провадження, здійснення екстрадиційної перевірки, екстрадиційного арешту, тимчасового арешту, тимчасової видачі у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку. Сформульовано ряд пропозицій щодо доповнення норм КПК України.

6. Обґрунтовано необхідність урівняти засудженого у процесуальних правах з іншими учасниками кримінального провадження за напрямом участі у вирішенні питань, передбачених ч. 1 ст. 537 КПК України, адже, згідно з абз. 2 ч. 1 ст. 539 КПК України, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та інші особи мають право звертатися до суду з клопотаннями про вирішення питань, які безпосередньо стосуються їхніх прав, обов'язків чи законних інтересів. А заохочувальні інститути, передбачені стст. 81 та 82 КК України, належать саме до законних інститутів у межах правового статусу засудженого (поряд із правами й обов'язками). Зазначену пропозицію підтримало 28,3 % респондентів. Доведено необхідність внесення змін до чинного кримінально-виконавчого законодавства в частині строків представлення матеріалів на засуджених до суду з метою вирішення питання про застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. У такий спосіб засуджений не буде «пересиджувати» в установі місячний термін (на що вказує ч. 3 ст. 154 КВК України). Зазначену пропозицію підтримало 100 % респондентів.

7. Обґрунтовано найпоширеніші форми судового контролю на стадії виконання покарання: 1) суд після вжиття ряду процесуальних дій приймає процесуальне рішення, що може істотно змінювати правовий статус засудженого (наприклад, через застосування інституту заміни невідбутої частини покарання більш м'яким змінювати правовий статус «засуджений до позбавлення волі» та «засуджений до обмеження волі» або «засуджений до виправних робіт») або ж взагалі переводити його в іншу іпостась (наприклад, звільнення від відбування покарання умовно-достроково); 2) на цій стадії, якщо виникає потреба відвернення злочинів або документування злочинної поведінки засуджених, суд приймає рішення про втручання у приватну сферу осіб, що становлять оперативний інтерес, через надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій або оперативно-розшукових заходів (у т. ч. щодо розшуку

осіб, які ухиляються від відбування покарання); 3) суд за допомогою вжиття ряду процесуальних дій здійснює перевірку достовірності матеріалів, поданих адміністрацією органів і установ виконання покарань (наприклад, щодо застосування до засудженого норм стст. 81, 82, 84 КК України).

8. У рамках розроблення шляхів удосконалення правових та організаційних засад реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі сформульовано наукову гіпотезу щодо впровадження до системи кримінальної юстиції України інституту пенітенціарних судів при місцевих судах за територіальним принципом розміщення органів і установ виконання покарань. Зазначену пропозицію перевірено емпіричним шляхом через анкетування упродовж 2015–2017 рр. 120 суддів Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Львівської, Одеської та Харківської областей. Показник схвальних відповідей становив 26,7 %. Такі емпіричні результати дослідження дисертант пояснив браком інформаційної обізнаності суддів України щодо зарубіжного досвіду функціонування системи кримінальної юстиції, а також явищем консерватизму у професійній діяльності. Зважаючи на наведені чинники, висловлено пропозицію щодо впровадження як пілотні проекти інституту пенітенціарних судів на базі судів Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Львівської, Одеської та Харківської областей. Вказані області обрано не випадково, адже у відповідних обласних центрах на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 р. № 348 «Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції» утворено Західне (м. Львів), Південне (м. Одеса), Південно-Східне (м. Дніпропетровськ), Північно-Східне (м. Харків), Центральне (м. Київ) та Центральне-Західне (м. Вінниця) міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України. Вироблено теоретичну базу для подальшого впровадження вказаних пілотних проектів. Зокрема, на підставі аналізу результатів анкетування суддів, наукових джерел, законодавчої бази, а також позитивного зарубіжного досвіду за відповідним напрямом запропоновано такий обсяг повноважень пенітенціарного судді щодо вирішення таких питань: 1) щодо застосування до засудженого елементів прогресивної системи (передбачених стст. 81, 82, 107 КК України, стст. 100, 101, 151-1 КВК України); 2) щодо обрання до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, звільнення від нього й вирішення інших питань, що виникають у зв'язку із застосуванням цього заходу (у т. ч. екстрадиційного арешту); 3) щодо застосування до особи режиму пробації на підставі досудової доповіді персоналу уповноважених органів з питань пробації; 4) про визнання, порядок і умови виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою, яким засуджено громадянина України, що передається в Україну для відбування покарання; 5) про призначення покарання за злочини, вчинені засудженими під час відбування покарань; 6) про встановлення адміністративного нагляду щодо осіб, зазначених у п. «б» ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»; 7) інші питання, передбачені ч. 1 ст. 537 КПК України, що

виникають у процесі виконання кримінальних покарань та пробації.

9. Зроблено загальний висновок, що кримінальною процесуальною теорією і практикою на порядок денний поставлено питання про удосконалення нормативно-правового забезпечення процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі України. Серед найбільш суттєвих змін до чинного законодавства є такі:

– ч. 3 ст. 81 КК України доповнити абзацом такого змісту: «Фактично відбутий строк позбавлення волі не може бути менше шести місяців»;

– ч. 1 ст. 3 КПК України доповнити пунктом такого змісту: «процесуальні дії – це дії, спрямовані на виконання завдань кримінального провадження на різних стадіях кримінального процесу, проведення яких забезпечується силами, засобами кримінального провадження на підставах і в порядку, передбачених кримінальним процесуальним законодавством»;

– ч. 1 ст. 7 КПК України доповнити пунктом такого змісту: «внутрішньодержавної та міжнародної взаємодії суду, сторін та учасників кримінального провадження для забезпечення реалізації завдань кримінального провадження»;

– ч. 1 ст. 536 КПК України викласти в такій редакції: «Виконання вироку про засудження особи до громадських робіт, службових обмежень для військовослужбовців, виправних робіт, арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі може бути відстрочено у разі:» – далі за текстом;

– п. 2 ч. 1 ст. 536 КПК України доповнити реченнями такого змісту: «Підставами скасування відстрочки є: 1) відмова засудженої від дитини; 2) подальше ухилення від виховання дитини (після попередження). За вказаних підстав засуджена може бути направлена для відбування покарання в місце, призначене за вироком суду; 3) вчинення нового кримінального правопорушення; 4) смерть дитини»;

– ч. 1 ст. 537 КПК України доповнити пунктом 13-4 такого змісту: «13-4) про застосування зміни умов тримання до засуджених, які злісно порушують режим відбування покарання»;

– ч. 1 ст. 541 КПК України доповнити пунктом такого змісту: «міжнародне співробітництво під час кримінального провадження – це заснована на міжнародному договорі України або на принципі взаємності взаємодія українських судів, прокурорів, органів досудового розслідування з відповідними компетентними органами і посадовими особами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань надання правової допомоги, видачі особи (екстрадиції) для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, перейняття кримінального провадження, здійснення екстрадиційної перевірки, екстрадиційного арешту, тимчасового арешту, тимчасової видачі у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку»;

– ч. 9 ст. 134 КВК України доповнити реченням такого змісту: «Застосування стягнення у виді переведення засудженого до приміщення камерного типу (одиначної камери) погоджується із судом у порядку, встановленому кримінальним

процесуальним законодавством».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Михайлик Д. О. Процесуальні дії слідчого Державної кримінально-виконавчої служби під час фіксації злочину вчиненого в установі виконання покарань. *Наук. зб. «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції». Спеціальний випуск. Присвячений Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми вітчизняного права» в рамках 11-х наукових читань, присвячених пам'яті В.М. Корецького (21-22 квітня 2017 р.) у 2 ч.* Дніпро. : ДНУ імені Олеся Гончара, 2017. Ч.1. С. 177-180.

2. Михайлик Д. О. Поняття процесуальні дії у кримінальному провадженні України. *Науковий журнал «Право і суспільство»*. 2017. № 2. С. 217-222.

3. Михайлик Д. О. Зарубіжний досвід участі суду в реалізації кримінально-виконавчого процесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія Юридичні науки*. 2017. № 1. С. 151-155.

4. Михайлик Д. О. Місце інституту умовно-дострокового звільнення засудженого від відбування покарання у кримінально-виконавчому процесі України. *Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія і практика)*. 2017. Вип. 4-5 (8-9). С. 116-122.

5. Михайлик Д. О. Судовий контроль як спосіб реалізації процесуальних дій в кримінально-виконавчому процесі України. *Журнал «Феміда»*. 2017. № 11 (263). С. 123-127.

6. Михайлик Д. О. Міжнародно-правові засади діяльності суду у кримінально-виконавчому процесі. *Актуальні проблеми модернізації законодавства та освіти в умовах євроінтеграційного поступу України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Чернігів, 27-28 жовт. 2016 р.). Міністерство юстиції України, Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Десна Поліграф. 2016. С.178-180.

7. Михайлик Д. О. Співпраця слідчого державної кримінально-виконавчої служби зі слідчим суддею апеляційного суду при проведенні негласних слідчих (розшукових дій) в установах виконання покарань. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної наук: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Ірпінь, 2017. С. 439-440.

8. Михайлик Д.О. Роль кримінально-виконавчого процесу на виправлення і ресоціалізацію засуджених в Україні. *Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика: матеріали круглого столу* (22 квітня, 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 136-138.

АНОТАЦІЯ

Михайлик Д. О. Процесуальні дії суду в кримінально-виконавчому процесі України. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за

спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Університет державної фіскальної служби України. – Ірпінь, 2018.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню інституту процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України. Здійснено аналіз наукових розробок за темою дослідження, що дало змогу сформулювати наукову новизну роботи. Досліджено стан наукової розробки проблеми та методологію її дослідження, розкрито генезис становлення і розвитку процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі, вивчено зарубіжний досвід участі суду в реалізації кримінально-виконавчого процесу. Надано поняття процесуальних дій суду у кримінально-виконавчому процесі, визначено його правове регулювання. Розкрито правовий статус, повноваження та взаємодію суду з іншими суб'єктами при реалізації кримінально-виконавчого процесу. Визначено способи реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі України. Обґрунтовано судовий контроль як спосіб реалізації процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі України. Сформульовано шляхи удосконалення як способу реалізації судом процесуальних дій у кримінально-виконавчому процесі. Надано пропозиції з удосконалення національного законодавства щодо процесуальних дій суду в кримінально-виконавчому процесі України.

Ключові слова: процесуальні дії, суд, кримінально-виконавчий процес, засуджений, установа виконання покарань, кримінальне провадження.

АННОТАЦІЯ

Михайлик Д. А. Процессуальные действия суда в уголовно-исполнительном процессе Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». – Университет государственной фискальной службы Украины. – Ирпень, 2018.

Диссертация посвящена комплексному исследованию института процессуальных действий суда в уголовно-исполнительном процессе Украины. Осуществлен анализ научных разработок по теме исследования, что позволило сформулировать научную новизну работы. Исследовано состояние научной разработки проблемы и методологию ее исследования, в частности к ранее не исследованным проблемным вопросам отнесены следующие: 1) определение понятий «уголовно-исполнительный процесс» и «процессуальные действия суда в уголовно-исполнительном процессе», их правовая природа; 2) разработка классификации процессуальных действий суда в уголовно-исполнительном процессе; 3) обобщение механизма реализации процессуальных действий суда в уголовно-исполнительном процессе; 4) изучение исторических аспектов становления института процессуальных действий суда в уголовно-исполнительном процессе, международных стандартов и зарубежного опыта в этой

сфере.

Раскрыт генезис становления и развития процессуальных действий суда в уголовно-исполнительном процессе, что позволило выделить семь исторических периодов, а именно: 1) дореформенный (1550–1864 гг.); 2) имперский пореформенный (1864–1917 гг.); 3) революционный и послереволюционный (1917–1935 гг.); 4) репрессивно-кризисный (1935–1960 гг.); 5) советская модель реализации судом процессуальных действий в уголовно-исполнительном процессе (1960–1991 гг.); 6) трансформация советской модели реализации судом процессуальных действий в уголовно-исполнительном процессе в национальную модель периода независимости (1991–2012 гг.); 7) новейший (с 2012 г.). Изучен зарубежный опыт участия суда в реализации уголовно-исполнительного процесса, в результате чего в научный оборот введены три модели деятельности суда в уголовно-исполнительном процессе (постсоветская, романо-германская (континентальная), англо-американская) с формулировкой признаков каждой из них.

Дано понятие процессуальных действий суда в уголовно-исполнительном процессе, определено его правовое регулирование. В частности, «процессуальные действия суда в уголовно-исполнительном процессе» – это регламентированные уголовным процессуальным и уголовно-исполнительным законодательством процедурные действия суда по решению вопроса об изменении правового статуса осужденного, освобождении от отбывания наказания по основаниям, отнесенных к компетенции суда, избранию меры пресечения в виде содержания под стражей, удовлетворению ходатайства о проведении негласных следственных (розыскных) действий и оперативно-розыскных мероприятий в отношении осужденных (заключенных), а также решению других процессуально значимых вопросов, возникающих в связи с реализацией уголовно-исполнительной (пенитенциарной) политики государства.

Раскрыты правовой статус, полномочия и взаимодействие суда с другими субъектами при реализации уголовно-исполнительного процесса. Определены способы реализации судом процессуальных действий в уголовно-исполнительном процессе Украины. Обоснован судебный контроль как способ реализации процессуальных действий в уголовно-исполнительном процессе Украины. Сформулированы пути совершенствования как способ реализации судом процессуальных действий в уголовно-исполнительном процессе. В частности, в рамках разработки путей совершенствования правовых и организационных основ реализации судом процессуальных действий в уголовно-исполнительном процессе сформулирована научная гипотеза по внедрению в систему уголовной юстиции Украины института пенитенциарных судов при местных судах по территориальному принципу размещения органов и учреждений исполнения наказаний. Указанное предложение проверено эмпирическим путем через анкетирование в течение 2015–2017 гг. 120 судей Винницкой, Днепропетровской, Киевской, Львовской, Одесской и Харьковской областей. Показатель положительных ответов составил 26,7 %. Такие эмпирические результаты исследования диссертант объяснил недостатком информационной

осведомленности судей Украины относительно зарубежного опыта функционирования системы уголовной юстиции, а также явлением консерватизма в профессиональной деятельности. Учитывая приведенные факторы, высказано предложение по внедрению в качестве пилотных проектов института пенитенциарных судов на базе судов Винницкой, Днепропетровской, Киевской, Львовской, Одесской и Харьковской областей. Даны предложения по совершенствованию национального законодательства относительно процессуальных действий суда в уголовно-исполнительном процессе Украины.

Ключевые слова: процессуальные действия, суд, уголовно-исполнительный процесс, осужденный, учреждение исполнения наказаний, уголовное производство.

SUMMARY

Mykhailyk D. O. Procedural actions of the court in the criminal and executive process of Ukraine. – *The manuscript.*

The dissertation for a degree of Candidate of Juridical Sciences in the specialty 12.00.09 «Criminal Procedure and Criminalistics; Judicial Examination; Operative and Search Activities». – University of the State Fiscal Service of Ukraine. – Irpin, 2018.

The dissertation is devoted to the complex study of the institute of procedural actions of the court in the criminal and executive process of Ukraine. The analysis of scientific developments on the subject of research has been carried out, which made it possible to formulate the scientific novelty of the work. The state of the scientific development of the problem and the methodology of its research, the genesis of the formation and development of procedural actions of the court in the criminal and executive process, the foreign experience of court participation in the implementation of the criminal and executive process have been studied. The definition of procedural actions of the court in the criminal and executive process is given, its legal regulation is determined. The legal status, powers and interaction of the court with other subjects in the implementation of the criminal and enforcement process are revealed. The ways of realization of procedural actions by the court in the criminal and executive process of Ukraine are determined. The judicial control as a way of realization of procedural actions in the criminal and executive process of Ukraine is substantiated. The ways of improvement as a way of court implementation of procedural actions in the criminal and executive process are formulated. Proposals on improvement of the national legislation concerning of procedural actions of the court in the criminal and executive process of Ukraine are given.

Key words: procedural actions, court, criminal and executive process, convicted, penitentiary institution, criminal proceeding.

Підписано до друку _____. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Замов. № _____.

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України.
08205, Київської обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31